

BITKA ILI NEBITKA

POVODOM KNJIGE I O NJOJ¹

Već dugo vremena u Francuskoj pojava jedne knjige nije izazvala toliko brzih reagovanja ni toliko kontraverznih prikaza u vojnim časopisima i informativnoj štampi kao knjiga Guyja Brossolleta: *Ogled o nebitki*². Razlog takvom reagovanju³ leži u predmetu kojim se pisac bavi i u načinu kojim ga razmatra. Naime, u knjizi se kritičkom metodom ispituju odbrambene mogućnosti francuske operativne vojske, radikalno osporava njena doktrina i predlaže novatorsko rešenje za njeno reorganizovanje. Uz to, izgleda da uzrok širini odziva i velikom interesu za knjigu nije samo u nekomformističkom prilazu pisca, nego i u korišćenju iskustava oružanih snaga azijskih narodnooslobodilačkih pokreta i u prihvatanju novijih tendencija na Zapadu, posebno u SR Nemačkoj, gde se ide za povećanjem broja jedinica na račun njihovih efekativa.

¹ Guy Brossollet, *Ogled o nebitki* (Essai sur la non-bataille), Belin, Paris, 1975, str. 125.

² Guy Brossollet, aktivan major, iz Pešadijske škole u Sensiru izlazi 1955. godine, kasnije završava Ratnu školu i Institut orijentalnih jezika. Služi u pešadijskim i mehanizovanim jedinicama; izvršava zadatke u Laosu, a kao vojni ataše boravi u Hong Kongu od 1969. do 1972. godine. Objavio veći broj članaka o problemima Dalekog istoka, a 1969. godine prevod poema Mao Ce Tunga s komentarima. *Ogled o nebitki* napisao je 1973. godine. Iako njegove starešine nisu krile svoje neslaganje sa objavljivanjem, knjiga je izašla iz štampe januara 1975. godine. (Prim. S. J.).

³ Evo najkarakterističnijih ocena u prikazima:

— »Taj ogled svedoči o vitalnosti francuske vojne misli. U metodu rada greška je što pisac od jednog interesantnog načina borbe stvara isključiv sistem«. (Arm. gen. de Boussieu, do nedavna načelnik Generalštaba KoV, Défense nationale, jul, 1975, str. 24—27).

— »Pisac ima tendenciju da probleme rešava njihovim ukidanjem. Izvanredne ideje nisu dovoljne da opravdaju predloženo rešenje.« (Puk. D de La Motte u Armée d'aujourd'hui, br. 2, 1975, s. 41—42).

— »Evo knjige koju treba pozdraviti kao izraz probuđene francuske vojne misli. Uprkos nekim preterivanjima i uprošćavanjima Brossollet je izložio oštroumno, koherentno i pre svega novatorsko gledanje«. (Puk. G. Vaillant, Défense nationale, april, 1975, s. 179—180).

— »Treba istaći da se predložena reforma može primeniti sasvim uspešno i na druge armije. Tvrdnje Brossolleta mogu se potpuno braniti.« (Puk. F.-Th. Schneider, Revue militaire suisse, V, 1975, s. 240—249).

Pri tom, u razmatranjima o operativnoj vojsci temeljna je pišćeva misao da se borba protivu znatno nadmoćnijeg neprijatelja ne sme voditi snagama i sredstvima kojim on raspolaže a ni metodama koje on koristi i da se, zbog toga, bitka, shvaćena kao sudar koji odlučuje o sudbini rata, mora zameniti nebitkom, tj. izvanredno velikim brojem sukoba manjih po obimu, ali efikasnih po dejstvu. Takvim se shvatanjima pisac u velikoj meri približio dosadašnjim načelima vođenja partizanskog rata, ali ne i izjednačio jer je svoje kritičke analize organizacije, načela upotrebe i glavnih borbenih sredstava operativne vojske namerno ograničio konstantama francuske vojne politike za koje nema nikakvog izgleda da bi ih ijedna vlada u bliskoj budućnosti promenila. Kao stalne faktore pisac usvaja: a) prihvaćen princip nuklearnog odvrćanja, b) postavljen zadatak operativnoj vojsci — obezbediti vladi slobodu u donošenju političkih i strategijskih odluka i c) novčane izdatke koji se već godinama kreću oko 3% nacionalnog bruto-produkta.

Usvajajući ta ograničenja, pisac je u Ogledu o nebitki: (a) kritički razmotrio vojno-političke okvire u kojima bi se koristila operativna vojska, (b) osporio načela na kojim počiva njena organizacija i doktrina upotrebe njenih snaga i sredstava, (c) obrazložio potrebu usvajanja modularne⁴ strukture kopnene vojske (sastavljene od velikog broja potpuno samostalnih jedinica slabog sastava, naoružanih u osnovi lakim oružjem) i utvrdio ukupne potrebe snaga za nju, (d) proračunao neophodna finansijska sredstva za reorganizaciju operativne vojske i (e) skicirao moguću perspektivu za gerilu korišćenjem laserskih borbenih sredstava i elektronskih računskih mašina.

Mada se u knjizi razmatra organizacija i upotreba operativne vojske u specifičnim francuskim prilikama, izložene ideje imaju i opšti značaj, pogotovo one koje dovode u sumnju ili osporavaju mogućnost uspešne bitke protivu znatno nadmoćnijeg neprijatelja snagama i sredstvima kojim i on raspolaže i metodama koje i on koristi. Predmet daljeg izlaganja biće upravo taj deo knjige, znači kritika načela organizacije i upotrebe operativne vojske, tj. kritika vojne misli koja od Napoleona do danas bezmalo suvereno vlada na Zapadu, a i na Istoku. Neophodno je prethodno reći šta predstavlja operativna vojska u francuskom odbrambenom sistemu i koji su njeni zadaci jer je ona, kao što je rečeno, okosnica pišćevih razmatranja, pa tim i povod da pisac iznese svoja razmišljanja o bitki odnosno o nebitki.

⁴ Modularan — sastavljen od delova koji omogućavaju kombinacije svake vrste. (Prim. S. Janković).

S obzirom na ograničen obim prikaza, u daljem izlaganju pišćeve tvrdnje će se svesti na ono što je u njima bitno, a citirati, po potrebi, doslovno tek po koji put.

OPERATIVNA VOJSKA U ODBRAMBENOM SISTEMU

Francuski odbrambeni sistem, zapravo njegov naoružani deo, čine četiri komponente:

- strategijske nuklearne snage, poslednje sredstvo nuklearnog odvrćanja, potpuno i isključivo u rukama civilne vlasti (50 bombardera MIRAGE IV, 18 balističkih raketa u silosima i, za sada, 2 nuklearne podmornice — nosači raketa);

- snage teritorijalne odbrane (tridesetak pukova KoV, 120—200 aviona-presretača za PVO, neki brodovi RM i žandarmerija — rasprostrti po čitavoj teritoriji Francuske). Njihov pretežan deo suviše je vezan za zaštitu baza strategijskih nuklearnih snaga da bi teritorijalne jedinice mogle uspešno odbiti napade ubačenih delova ili pružiti pravovremenu podršku operativnoj vojsci kako se to predviđa;

- snage za intervenciju van granica Francuske (vazdušnoprenosna brigada i padobranska divizija s dve brigade, ukupno oko 25.000 ljudi). Njih bi trebalo ojačati helikopterima i drugim potrebnim sredstvima da bi mogle uspešno dejstvovati u Evropi, a onda i u vlastitoj zemlji preuzimajući deo zadataka teritorijalne odbrane;

- operativna vojska, raspoređena na severoistočnim delovima Francuske i obližnjim područjima SR Nemačke, obuhvata: 5 mehanizovanih divizija i jedinice taktičke avijacije s ukupno oko 170.000 ljudi, 800 srednjih tenkova, 300 aviona i, kroz nekoliko godina, 100—150 taktičkih nuklearnih raketa.

Taj sistem stvaran je i stvara se polazeći od pretpostavke da opasnost dolazi sa Istoka. Pošto smatra da je određivanje neprijatelja stvar najviših političkih organa vlasti i da bi utvrđivanje (ne) osnovanosti te teze znatno prešlo namere knjige, pisac usvaja tu pretpostavku i konstatuje da se opasnost s te strane (ne uzimajući u obzir ovde i nevojne oblike agresije) može javiti kao napad ograničenog obima (prelaz granice s nekoliko bataljona i slično), kao povreda mira u Evropi i Sredozemlju (na primer, gaženje austrijske neutralnosti) i kao invazija Francuske. U poslednjem slučaju operativna vojska taj, pored strategijskih nuklearnih snaga, glavni instrument francuske strategije, može dejstvovati u sastavu snaga NATO ili van njih. Imajući u vidu prvu hipotezu pisac kaže: »Ako

se u borbu uđe jedino konvencionalnim snagama i sredstvima kojim raspolažu zaraćene snage, ona tada vodi skoro sigurno porazu savez-
ničkih snaga i naših pet divizija — suviše malobrojnih da bi pred-
stavljale branu invaziji... Saveznici mogu dejstvovati uspešno je-
dino ako koriste na bojištu, ili su spremni da upotrebe, svoje nukle-
arno taktičko oružje. Amerikanci su, kaže se, uskladištili u SR
Nemačkoj 7.000—8.000 granata ili raketa sa nuklearnom bojevom
glavom; Rusi ih imaju verovatno isto toliko. U tom stvarnom ili po-
tencijalnom dvoboju dva džina kakvu bi težinu imalo 100—150 tak-
tičkih nuklearnih raketa kojim raspolaže naša operativna vojska?»

A za slučaj da se Francuska brani vlastitim snagama pisac kaže:
»Od svih predvidivih situacija to bi bez sumnje bila najteža, a to je
dovoljan razlog da se za nju izvrše pripreme. Čak i u tom krajnjem
slučaju Francuska, dovedena u opasnost, želi raspolagati moguć-
nošću odvrćanja kako bi neprijatelja uverila u našu odlučnost za
odbranu i u našu rešenost da iskoristimo svoje strategijsko nukle-
arno oružje ako bi on produžio ostvarenje svojih namera.

I upravo za tu vrstu dejstva, za vođenje, s ove ili one strane
naših severozapadnih granica, poslednjeg manevra odvrćanja u
obliku 'odlučujuće i uspešne borbe'⁵ protivu vrlo mehanizovanog i
veoma nadmoćnijeg neprijatelja, predviđena je operativna vojska.

Da li se ona uklapa u tu shemu, da li joj je primerena? Tu je
problem.«

Da bi mogao dati odgovor na ovo pitanje, pisac analizira zadat-
ke operativne vojske.

ZADACI OPERATIVNE VOJSKE

Naoružana klasičnim sredstvima i snabdevena taktičkim nuk-
learnim oružjem (o čijoj upotrebi jedino vlada može doneti odluku),
operativna vojska je, po rečima pisca, »organizovana za vođenje
bitke.⁶ Bela knjiga ovako je formulisala njene zadatke: »Potrebno
je prisiliti neprijatelja snagom našeg otpora da preduzme napad
takve jačine koji bi opravdao u njegovim vlastitim očima, u očima
Francuza i celog sveta korišćenje nuklearnog oružja. Potrebno je
da naše snage vode odlučujuću i uspešnu borbu koja će vladi pru-
žiti informacije i potrebno vreme za eventualan razvoj njenog stra-
tegijskog manevra.« I dalje: »Samo odluka o upotrebi taktičkog nu-

⁵ Bela knjiga o nacionalnoj obrani, objavljena 1972. godine.

⁶ Bitka je, ovde kao i u celom ovom tekstu, shvaćena kao: »rešavajući
sudar glavnih snaga jedne ili više strategijsko-operativnih jedinica na kopnu,
moću i u vazduhu čiji ishod može imati presudan značaj za znatan period rata
ili na rat u celini.« (Vojni rečnik, Beograd, 1967, str. 26 — Prim. S. J.).

klearnog oružja protivu neprijatelja, koji ne bi mogao biti zaustavljen drugim sredstvima, daje mogućnost vladi da ga upozori da će korišćenje strategijskog nuklearnog oružja biti neizbežno ako se njegov pritisak nastavi.«

Da bi operativna vojska mogla izvršiti te zadatke, ona bi, dakle, morala raspolagati:

— mogućnošću akcije, tj. borbe radi ispitivanja, utvrđivanja stvarnih namera neprijatelja i radi dobijanja u vremenu;

— mogućnošću upozorenja neprijatelja, korišćenjem taktičkog nuklearnog oružja, da će se upotrebiti strategijsko nuklearno oružje.

Međutim, time su borba, koja je vojni domen, i upozorenje, koje je oblast jedino politike, uzajamno povezani, i to upotrebom taktičkog nuklearnog oružja u sastavu operativne vojske. Tako određen zadatak operativne vojske ima veliku nezgodu jer vlada ne može u tim uslovima »dozirati« svoja dejstva koristeći realno (borbu klasičnim snagama) i potencijalno (pretnju nuklearnim oružjem); ona gubi, dakle, slobodu akcije u punoj upotrebi svih mogućnosti kojim raspoložu konvencionalne snage jer je već u taktičko-operativnim okvirima, korišćenjem taktičkog nuklearnog oružja, primorana da igra na sve ili ništa.

»Jasno je«, kaže pisac, »da vladini organi, svesni brojne slabosti naših snaga u upoređenju sa snagama protivnika... ne očekuju konačnu pobjedu od borbi koje bi vodile. 'Odlučujuća i uspešna borba', koju mora voditi naša operativna vojska, ocrtava se u jednoj novoj perspektivi, perspektivi odvrćanja. Odvratiti, to je ubediti, to je valorizovati virtualne mogućnosti; prava je bitka dakle, ona koju nećemo, nadamo se, ni voditi, tj. ona koja bi se ostvarila potpunim uništenjem izvesnog broja gradova i na jednoj i na drugoj zaraćenoj strani. U tom specifičnom slučaju, kada slabija strana odvrća jaču stranu, danas se bitka 'dobija' kada slabija strana uspe da ubedi jaču da ne treba borbu ni voditi.

To je u pravom smislu reči 'nebitka'. Ona je, u krajnjoj liniji stvar strategijskih snaga.

»Ako se usvoji valjanost koncepcije nebitke kao negacije bitke u strategijskim okvirima, na nivou celokupnih oružanih snaga, zašto se ne bi mogla«, pita pisac, »zamisliti neka vrsta nebitke za jedinice operativne vojske.«

Nastavljajući razmatranje o karakteru i efikasnosti dejstava operativne vojske, pisac raščlanjivanjem njenih zadataka izvodi zaključak da je njihova suština u ispitivanju, u utvrđivanju namere neprijatelja i u upozorenju da će se upotrebiti strategijsko nuklearno oružje, pa kaže: »Ispitati i upozoriti. Evo dve ključne reči. Svrha

tih dveju radnji ima više politički nego vojni karakter. Primat civilne vlasti u stvari je potpun pošto ona zadržava apsolutnu kontrolu nad sredstvom za upozorenje, nad taktičkim nuklearnim oružjem. U namerno ograničenom okviru, u kom se odvija ovo razmišljanje, zadatak operativnoj vojsci ne bi se mogao dovesti u pitanje. Mi imamo jedino nameru da ispitamo njenu efikasnost za slučaj kada bude suočena sa zadacima koji su joj povereni.

Samo navođenje zadataka iznosi na videlo da oni razdvajaju čin rata — borbu — od njene svrhe, pobede. Revolucionarno shvatanje koje mora — po svakoj logici — dovesti do sledećeg pitanja: da li je poželjno za ostvarenje tih zadataka predviđati *načela upotrebe* (nužnost bitke, prvenstvo oklopnih jedinica itd.), *strukture* (opšta organizacijska shema oružanih snaga, hijerarhija, logistika) i *borbena sredstva* (borbena vozila s oklopom ili bez njega, topovi) koja su *bitno klasična*?

Pošto razdvajanje borbe od pobede nije još dovelo do praktičkih promena ni u načelima, ni u strukturama a ni u sredstvima, pitanje bez sumnje nije bilo nikada postavljeno na takav način. Izuzev nekih podešavanja, današnja operativna vojska je operativna vojska o kojoj su sanjali naši očevi i sami baštinici još starijih baština.

... Nuklearno se oružje, sigurno, nalazi sada u arsenalu naših kopnenih i vazduhoplovnih snaga i toj se novini pridaje veliki značaj kao da je samo njegovo postojanje dovoljno da oživi odbrambeni mehanizam.

Činjenica je da uvođenje taktičkog nuklearnog oružja u naoružanje nije dovelo do bitnih promena u francuskoj operativnoj veštini.«

Šta bi trebalo menjati danas u francuskoj operativnoj vojsci, da bi uspešno izvršila predviđene zadatke, pisac utvrđuje analizom važećih načela njene upotrebe (neophodnost bitke, prvenstvo oklopnih jedinica, svrsishodnost upotrebe nuklearnog oružja u njenom sastavu), kritičkim razmatranjem njene organizacije (zastarelost formacija, teškoće komandovanja, veze i rada pozadine) i njenih glavnih borbenih sredstava (topa i tenka).

NEOPHODNOST BITKE

»Dva su načela«, kaže pisac, »ostala sakrosanktna — ofanziva i manevar — i oba pridonose da se o ratu misli jedino kao o *bitki*. Takav komotan intelektualan stav pruža mogućnost da se preuzme, za potrebe doktrine dana, nasleđe celog jednog istorijskog perioda.

Međutim, naša je zemlja u razdoblju od 1939. do 1975. od velike vojne sile pala na rang sile srednje moći. Više joj nije moguće da predviđa ofanzivnu strategiju. Bela knjiga je jasna: Francuska nema potrebe ni za odmazdom, ni za promenom granica, a ni za nametanjem ili održavanjem hegemonije. A ipak, u okviru jedne isključivo defanzivne strategije produžava se s opremanjem i obučavanjem operativne vojske za izvođenje ofanzivnog manevra. Mi usvajamo, svakako, da ofanzivna dejstva imaju svoje mesto u defanzivi. Ono što izgleda sporno, to je usvajanje ofanzive kao osnovnog zakona koji isključuje svaki drugi postupak, dok nam naše snage i sredstva možda ne omogućavaju predviđanje jednog tako 'zanosnog' načina dejstva. Istorija je u velikoj meri odgovorna za tu iskrenu ili lažnu vernost jednom načinu dejstva koje se mi trudimo da ocenjujemo epskim, dok rat mora neizbežno biti prozaičan«.

Pošto je naveo kako se često ističe želja Napoleona uoči sudara kod Jene za velikom bitkom, ali da se zaboravlja kako je on težio uništenju neprijateljskih snaga korišćenjem, pre svega, posrednih metoda (dejstva na komunikacije neprijatelja, prethodna rastrojavanja itd.), pisac nastavlja pitanjem: »Zar postojanje u 1975. operativne vojske (u francuskom 'corps de bataille' — snage za bitku. Prim. S. J.) ne otkriva kod onih koji su organizovali taj sistem, ili koji su ga jednostavno nasledili od svojih prethodnika, neprekidnu težnju ka bitki, težnju više ili manje svesnu, ali lišenu primisli pobednika kod Jene?«

Navodi se misao Klauzevica da je bitka nužnost, da su posredna dejstva manjim snagama neefikasna, da jedino »glavna bitka« donosi doluku, tj. uništenje neprijatelja. Ali, greška je u verovanju da treba i da je dovoljno napadati, po svaku cenu, da bi se nametnula svoja volja neprijatelju. Poznata je cena kojom je Francuska platila primenu, tog načela 1914—1918, pa ipak nema bitne razlike između sheme napada u prvom svetskom ratu (intenzivna artiljerijska priprema pa napad) i danas (nuklearni udar, pa razvijanje uspeha). Foš, bog u školama, vlada, dakle, još francuskom vojnom misli. Njegovi ratni principi iz 1900. godine: ekonomija snaga, sloboda akcije, koncentracija napora, sigurnost itd. ušli su skoro doslovno u Privremeno uputstvo za upotrebu oružanih snaga iz 1959. Međutim, načelo ekonomije snaga ima takav opšti karakter da više ne može služiti kao ratno pravilo; sloboda akcije u taktičkim dejstvima u suprotnosti je sa slobodom akcije u stratezijskim okvirima, ranija koncentracija snaga više ne postoji u manevru na zemlji.

Isto tako postavlja se pitanje kakvu vrednost danas ima Fošova misao: »Strategija teži samo jednom cilju — bitki«.

»U doba kada je odnos zaraćenih snaga bio dosta ujednačen«, odgovara pisac, »svaka je od njih mogla verovati da ona ima izgleda na pobedu. Bilo je, dakle, opravdano tražiti odlučan susret, prisiliti neprijatelja da uđe u tu borbu od koje zavisi sukob. Genije komandanta bio je tada odlučujući činilac... Bilo je to tačno 1870. godine, a i još 1939. Ali da li bi to bilo sutra?«

Nesrazmer između naše operativne vojske i operativne vojske eventualnog neprijatelja je takav da ne može biti iluzije o ishodu dvoboja. I to, ma kakve bile osobine komandanta, njegov ofanzivni duh i njegova umešnost za izvođenje manevra...

Bitka, ofanziva, manevar... postali su malo po malo aksiomi ratne veštine. Najnovija pravila daju više primera te ritualne vernosti, i to od prvih stranica, da bi odmah najavili svoju pravovernost... Tako, u pravilu Mehanizovana brigada, glava I, proklamuje se...: 'efikasnost traži da se sve snage i sredstva, prethodno grupisana, upotrebe za napad... najpovoljniji manevar je napad u toku razvijanja uspeha itd.'

Vojna se nauka očigledno ne sme svesti na očuvanje baštine ma kako sjajna bila. Ratna veština može se, radi postizavanja određenog cilja, pozabaviti iznalaženjem boljeg rešenja od jednostavnog prilagođavanja novih snaga i sredstava principima i postupcima druge epohe. 'Nema pobeđe bez bitke' tvrdio je Foš. Međutim, mi smo konstatovali ranije da, kada se radi o strategiji odvrćanja, pobeđa više nije svrha ratnog čina. Danas se radi o ubeđivanju. Zašto se onda ne bi potražilo rešenje izvan bitke?«

OPRAVDANOST PRVENSTVA OKLOPNIH JEDINICA NAD DRUGIM RODOVIMA

Danas-sutra odnos snaga u bitki, ako bi do nje došlo, bio bi, kao što je rečeno, svakako povoljan za neprijatelja, pa pisac postavlja pitanje da li je logično dočekivati ga istim sredstvima kojim i on raspolaže, tj. mehanizovanim divizijama, taktičkom avijacijom, nuklearnim udarima. Zatim, da li je potrebno da operativna vojska, u suštini samo radi utvrđivanja namere napadača, ulazi po svaku cenu u sukob sa istim sredstvima kao i protivnik?

Bez obzira što takva upotreba operativne vojske, po mišljenju pisca, nije ni logična a ni potrebna, vladajuća doktrina je predviđa jer ona neće da sagleda posledice koje donosi evolucija odnosa snaga između zaraćenih strana. Taj imobilizam doktrine objašnjava se pomoću dva razloga:

— Dve supersile drže još brojne oklopne jedinice. Francuska, koja zaboravlja da više ne predstavlja nekadašnju silu, produžava da se inspiriše uzorima koji više nisu po njenoj meri.

— Formiranje današnje operativne vojske pod uticajem ideja de Gola, izloženih u knjizi »Ka profesionalnoj vojsci« iz 1934. godine, uz nekritičko ostajanje pri gledištu da »neprijatelj tenka je tenk« i da je »borba tenka protivu tenka bitan činilac u borbi protiv oklopnih jedinica«.

Svakako, kada se rat vodi u klasičnim uslovima, oklopne jedinice i dalje raspolažu, smatra pisac, izvanrednom efikasnošću prilikom agresije protivu nedovoljno obučenog neprijatelja (primer Izraela 1967. godine).

Ali, Francuska neće voditi munjevit rat na neprijateljskoj teritoriji; ona želi da protivnika odvrati od preduzimanja odnosno nastavljanja agresije na francuskoj teritoriji. Uz to, kada postoji nuklearno oružje kod obe zaraćene strane, a i nadmoćnost neprijatelja u klasičnim snagama, uslovi za vođenje rata potpuno se menjaju. »Francuske snage«, izričito tvrdi pisac, »u taktičko-operativnim okvirima mogu danas samo da utvrde namere neprijatelja i uspore napredovanje njegovih divizija. Pravi manevar ostvaruje se u domenu politike i strategije; za njega se više ne koriste oklopne jedinice nego pretnja da će se upotrebiti nuklearno oružje protivu gradova napadača«.

I umesto da se odrekne prvenstva oklopnih jedinica nad drugim rodovima, zvanična doktrina otvorila je put smanjenju novčanih izdataka za pojedine delove operativne vojske. Posledica je: sredstva PVO nedovoljna, taktička avijacija relativno slaba. Izgledi privrede ne pružaju mnogo nade da bi se tu nešto moglo radikalno izmeniti. Lišene tako, i u perspektivi, jednog dela tih jedinica, a čija im je uspešna saradnja u borbi neophodna, francuske oklopne jedinice dolaze upravo u opasnost da ne mogu voditi bitku za koju se predviđaju.

Pored svega što je do sada rečeno, ovde ne može biti pitanje, ističe pisac, o negiranju oklopnim jedinicama svake uloge u novom sistemu snaga o kome je u knjizi kasnije reč. Ne radi se, naime, o ukidanju tenkova, koji su katkada korisna borbena sredstva, nego o ukidanju *tenkovskog mita* na kome se zasniva organizacija francuske operativne vojske, predviđene za vođenje jedne hipotetične i sporne bitke, o ukidanju mita koji nameće odbrambeni sistem koji nije u skladu s finansijskim mogućnostima Francuske.

U knjizi se dalje izlaže kritici tvrdnja da će, bez obzira na slabosti oklopnih jedinica, ona zaraćena strana koja prva upotrebi nuklearno oružje imati odmah prednost jer bi ta odluka dovela, navodno, do trenutne promene u odnosu snaga.

Ali, da bi do takve promene došlo, potrebno je, tvrdi pisac: a) da francuski nuklearni udar pogodi planirani cilj a to nije lako, b) da očekivana prednost tog udara, ukoliko bude precizan, nema privremen i lokalni karakter i c) da neprijateljski neizbežan protivudar ne dođe posle nekoliko desetina minuta i ne učini smešnim francuske namere.

Samo, to nisu jedina ograničenja na koja nailazi upotreba tog oružja. Druge teškoće vezane su za samu njegovu svrhu. Naime, nuklearno taktičko oružje treba koristiti, kao što je već rečeno, i kao sredstvo borbe i kao sredstvo upozorenja. A upravo to predstavlja problem. Jer isto sredstvo, nedeljivo, u ovom slučaju raketa PLUTON lansirana sa tenka AMX 30, treba da posluži kao top u jednom i kao potvrda namere da se upotrebi strategijsko nuklearno oružje u drugom slučaju. Ali, potreba za topom i potreba za upozorenjem ne mora da se javi u istom trenutku ili na istom mestu. Postavlja se pitanje: šta raditi ako rukovođenje ratom upućuje baš na takvu razdvojenu upotrebu taktičkog nuklearnog oružja? Zbog takve dvostruke njegove namene vlada može biti prisiljena da donese apsurdnu odluku i da tako izgubi samostalnost odlučivanja, slobodu akcije koju baš operativna vojska treba da obezbedi.

Pošto je, znači, teško pomiriti u okviru operativne vojske zadatak borbe i zadatak upozorenja, neophodno je, ocenjuje pisac, potpuno razdvojiti borbu klasičnih snaga od eventualne upotrebe nuklearnog taktičkog oružja, tj. isključiti upozorenje iz zadataka operativne vojske a time osloboditi operativnu vojsku taktičkog nuklearnog oružja. Ono treba da ostane iza borbenog poretka operativne vojske, zaštićeno od nepovoljnih neizvesnosti borbe, ali uvek spremno da interveniše prema odluci političke vlasti, bilo za udare radi upozorenja, bilo za masovnije udare.

Na izvlačenje taktičkog nuklearnog oružja iz sastava operativne vojske upućuju i njegove praktične mogućnosti za dejstvo, koje se u knjizi uglavnom ovako procenjuju.

Pošto se odlučujuće dejstvo ne može postići topom i tenkom, zvanični krugovi imaju nadu da će se to postići raketom PLUTON, kojóm treba »modernizovati« (Bela knjiga, str. 31) operativnu vojsku. Podvlači se da je PLUTON supertop. Ipak je ta raketa u mnogo

čemu ispod klasičnog topa. Da bi se upotreabila, potrebno je pret-hodno dobiti odobrenje civilne vlasti; njome se neće dejstvovati u blizini fraccuskih gradova niti protivu ciljeva manjih od bataljona ili manjih od jedinice sa 30 oklopnih vozila. Pored toga, određivanje mesta neprijateljskog bataljona na odstojanju od 5 do 15 km je nes-ngurno i za slučaj kada se koriste radari artiljerijskih jedinica. Vežbe su pokazale da bi procenat neprijateljskih jedinica, koje se mogu otkriti iza linije dodira vlastitim trupama u napadu, bio pri-bližno sledeći: a) 30—35% pri udaljenju do 5 km (ciljevi su poznati, ali je izvođenje udara teško); b) 10—15% pri udaljenju od 5 do 15 km (udar je moguć, ali nedostaju ciljevi); c) 8% pri udaljenju od 15 do 20 km (udar je moguć, ali nema ciljeva); i d) 2—3% samo kod udaljenja od 20 do 30 km.

Ako su ciljevi od vlastitih jedinica na udaljenju preko 15 km, određivanje njihovog mesta zahteva korišćenje avijacije. Međutim, mogućnosti vlastite avijacije za osmatranje neprijatelja neizvesne su kada je on bogatiji u avionima. A što se tiče bespilotnih letelica, seizmičkih senzora, radiogoniometrijskih metoda itd., postavlja se pi-tanje da li je njihova cena u srazmeri sa njihovom efikasnošću, a ako jeste, da li je u srazmeri sa efikasnošću samog sistema PLUTON.

Osim toga, u svim slučajevima i kod svih odstojanja do cilja, kada se zbroji vreme obrade prikupljenih informacija, vreme za prenos obaveštenja komandantu, vreme za razmišljanje i odlučiva-nje i, najzad, vreme za izvršenje gađanja baterijama PLUTON do-bija se takav vremenski razmak između momenta uočavanja cilja i trena ispaljenja rakete da zapravo postoji opasnost tučenja u prazno za slučaj da cilj izvrši pokret.

Zbog svega toga pisac misli da se od male količine nuklearnih raketa PLUTON, kojim operativna vojska raspolaže, teško može do-biti zadovoljavajući borbeni učinak. Raskorak između cene taktič-kog nuklearnog oružja i njegove efikasnosti daleko je ispod očeki-vanja. Čini se da taj raskorak treba pripisati činjenici što se od atomskog oružja hoće načiniti novi *vojni instrument* operativne voj-ske, dok je on, pre svega, politički argument čija upotreba i efikas-nost izmiču kriterijima klasičnog manevra. A to sve govori da tak-tičkom nuklearnom oružju nije mesto u sastavu operativne vojske.

ZASTARELOST FORMACIJA OPERATIVNE VOJSKE

Kao i načela za borbu, postojeće strukture su, ističe pisac, pod uticajem događaja ili velikih ljudi prošlosti. Za dokaz da su i for-macije jedinica operativne vojske potčinjene istoriji daje ova tri pri-mera.

— Uprkos motorizaciji jedinica, pojavi nuklearnog oružja, izmenama strategijskih doktrina i promenjenim geopolitičkim odnosima, sastav viših taktičkih i operativnih jedinica i odnos rodova u njima ostao je nepromenjen tokom poslednjih 100 godina. Jedino što se izmenilo to je komandni stepen u kome se ostvaruje spajanje rodova: ranije u korpusu, danas u brigadi. Tako, 1873. godine armijski korpus imao je 2 pešadijske divizije, 1 konjičku diviziju, 1 artiljerijsku diviziju, 1 inženjerijski bataljon, 1 transportnu četvu itd.; 1973. godine brigada ima 2 pešadijska puka, 1 oklopni puk, 1 artiljerijski puk, 1 inženjerijsku četvu. Znači, uvek na 2 pešaka dolazi: 1 konjanik (tenkist), 1 artiljerac itd.

— Bez obzira na to što je prošlo 40 godina, današnja operativna vojska je ostvarenje de Golove ideje o sastavu borbenih snaga. On je 1935. godine smatrao da je Francuskoj potrebno 6 mehanizovanih divizija; danas ih je 5 jer je šesta odbačena iz finansijskih razloga.

— Najzad, i samo formiranje operativne vojske šezdesetih godina nije vršeno prema unapred stvorenoj koncepciji. Počelo se odozdo; prvo su formirane divizije, zatim dva korpusa pa na kraju armija. Zadovoljilo se da se u prastare okvire (divizija, korpus...) stavi novi sadržaj iz druge polovine 20. veka. Međutim, elastičnost tradicionalnih formacija nije neograničena. Kod neprekidnog dodavanja jedinica javlja se opasnost od blokiranja, pa i razbijanja sistema na njegovim slabim mestima, a time se svode na nulu borbene vrednosti vojnika, starešina i naoružanja koji se angažuju u borbi.

MOGUĆNOSTI KOMANDOVANJA

Pri razmatranju mogućnosti komandovanja u knjizi se utvrđuju uslovi u kojima danas komandant donosi odluku i analizira uticaj formacija jedinica na efikasnost komandovanja u borbi.

Od davnina, podseća pisac, nazivi bitaka nosili su imena vojskovođa jer su oni i znali i, što je važno, mogli (situacija bojišta bila im je »kao na dlanu«) doneti odluku koja vodi pobedi.

Do nedavna je ograničena pokretljivost nosilaca bitke — čoveka i konja — sužavala razmah predvidivih manevara. Sem toga, i uticaj tehnike bio je slab. Komandant se suočavao, dakle, samo sa situacijama koje su bile na domaku ljudske moći. On je još mogao imati opšti uvid u dejstva na bojištu i reagovati pravovremeno na neprijateljsku inicijativu.

Sada brzine idu, i to u istom trenutku, od brzine čoveka do brzine nadzvučnog aviona, rastresitost je pravilo, bojište se prostire na stotine kilometara a na njemu tehnika vlada suvereno.

»Da li ta iz korena nova situacija još dozvoljava da se komandantu preda onoliko isto vlasti u odlučivanju koliko je imao i u prošlim vekovima?« — pita se pisac, pa nastavlja: »Na ovakav način postaviti problem komandovanja ne znači dovoditi u pitanje neophodnost discipline u armiji, ni sumnjati u sposobnost starešina na raznim komandnim stepenima, već znači izneti hipotezu da od jednog određenog komandnog stepena širina, raznovrsnost i složenost fenomena 'bitke', u njenom savremenom značenju, izmiču analizi i kontroli najkompetentnijih ličnosti.

Ma kako sjajan bio, komandant danas ne može više obuhvatiti celokupnost elemenata operativno-taktičkog problema. Promenljivi, a često i nepoznati, elementi suviše su brojni, a kriteriji previše tehnički da bi jedan čovek — pa i ekipa — uvek bili u stanju da donesu koherentne odluke«.

Pretpostavka da će neprijatelj imati inicijativu, pogoršava položaj komandanta jer će odluku donositi pod pritiskom događaja. Sem toga, nadmoćan neprijatelj nastojaće da omete vezu i blokira komandovanje. Uz to, sadašnji hijerarhijski sistem veza nameće neprihvatljivo vreme za prenos informacija. U tim uslovima štabovi nemaju mogućnosti da neometano izvršavaju svoje dužnosti, a njihove zapovesti biće rezultat tek manje ili više proizvoljnog izbora, a manevri igra slučaja — ali pokriveni hijerarhijskim pečatom. Međutim, i pored takvog stanja, teorija i praksa održavaju mit velikih vojskovođa.

Potrebno je zbog toga, po mišljenju pisca, predvideti manji broj komandnih stepena i elastičniju šemu hijerarhijske strukture da bi bila sposobna da ublaži posledice neprijateljskog delovanja i greške u proceni situacije vlastitih štabova i komandanata.

To je tim potrebnije što su formacije armije, korpusa i divizija suviše složene, krute i osetljive da bi se od njih očekivala bilo kakva efikasnost u ratu. Brigada je pokretljivija te se eventualno njom još može voditi borba. Ali, očuvanje jedinstva između zamisli i izvršenja u svim prilikama moguće je samo u dejstvima puka, čete i voda.⁷ Potrebno je zbog toga predvideti takav opšti okvir upotrebe snaga koji će omogućiti jedinicama od voda do brigade, jedinicama kojima se praktično još i može komandovati da iskažu svoju potencijalnu efikasnost. To se jedino može postići ako im se obezbedi mnogo veća samostalnost nego što je imaju danas. S druge strane, na osnovu činjenice da su posledice neke greške u toliko teže u koliko je starešina na višem komandnom stepenu, pisac je sklon mišljenju da mogućnost za iskazivanje inicijative u domenu taktike treba smanjivati sa

⁷ U francuskoj vojsci danas bataljona uglavnom nema. (Prim. S. J.).

visinom hijerarhijske stepenice, tj. što viša stepenica tim manje mogućnosti za inicijativu.

Sve što je rečeno ne isključuje, kaže se, neophodnost da u miru postoji na vrhu hijerarhijske lestvice jedan čovek ili organ koji će definisati politiku, zadatke a i sisteme za njihovo izvršenje.

HIJERARHIJSKI SISTEM KAO PREPREKA USPEŠNOM KOMANDOVANJU

Danas (kada se brzina u borbi izražava brzinom zvuka) kao i juče (kada se brzina merila brzinom čovekovog hoda) prenos naređenja i izveštaja obavlja se preko hijerarhijskog sistema. A na svakom se hijerarhijskom stepenu, i sada kao i pre, naređenje odnosno izveštaj »obrađuje«, pa zato zadržava — od komandira voda do načelnika Generalštaba oružanih snaga — 7—8 puta. Vrhovni komandant biće upoznat sa sadržinom izveštaja posle 5—10 časova, niže jedinice postupiće prema naređenju posle 10—20 časova. Težinu tog problema potvrdio je i general Beaufre ocenivši hijerarhijski sistem veza apsurdnim.

Preopterećen sistem veza biva zbog toga brzo blokiran, pa izveštaji i naređenja pristižu sa velikim zakašnjenjem. Tako, za vreme vežbe jedne veće jedinice početkom ove decenije, u toku dva dana 500 telegrama postepeno su se nakupili u jednom CV od kojih jedan sa oznakom »pre svih« kome je trebalo 24 časa da dospe do komande kojoj je upućen.

Integrisani u taj sistem i srođeni sa hijerarhijom, potčinjeni očekuju sve od više komande. Ako je ona zagušena, potencijalna snaga jedinica ostaje trenutno neiskorišćena. Tu se javlja pitanje da li se takvo neangažovanje pojedinih delova može kompenzirati kasnijim snažnijim delovanjem čitavog sistema. Mnogi se trude da u to veruju. Drugi odbijaju da tu vide problem oslanjajući se na stvaralačku improvizaciju, podstaknutu hitnošću. Neki, najzad, misle da je vreme usklađenih manevara velikih jedinica prošlo, jer organi komandovanja nisu više u stanju da u kratkom vremenskom razdoblju obuhvate promenljive elemente »bitke«.

GLOMAZNOST POZADINE

Pisac misli da je pozadina francuske operativne vojske tako glomazna da može dovesti do blokiranja dejstava njenih jedinica. Naime, dnevne potrebe divizije idu od 1.000 do 2.000 tona. Za njihov transport neophodno je 200—400 kamiona od 5 t. Čak i da skladišta

budu u stanju da odgovore svojoj nameni, a u to opravdano treba sumnjati, kaže pisac, pitanje je koliko bi kamiona i kada stiglo do četa i baterija ako se ima u vidu verovatnoća neprekidnih dejstava neprijateljske avijacije i zakrčenosti putne mreže kao posledice mnogih faktora (rušenja, kolone izbeglica, kašnjenja, lutanja itd.). Pored toga, pozadinske grupe odgovorne za utovar i istovar, transport i podelu materijalnih sredstava formiraju se skoro isključivo od rezervnog ljudstva. Uz to, mobilizacija tih jedinica zahteva nekoliko dana, pa se divizije ne bi mogle potpuno angažovati u borbi.

ZAHTEVI SAVREMENE OMLADINE

Završavajući kritičku analizu postojeće organizacije operativne vojske, pisac skreće pažnju na činjenicu da omladina danas traži priliku za ispoljavanje inicijative i odgovornosti, za učešće u odlučivanju i da uvek zahteva da bude motivisana, a da ona, operativna vojska, ni načelima na kojima počiva, ni sredstvima kojima se služi ne pruža za to mogućnosti. Pešak zatvoren u oklopno vozilo ne predstavlja borca koji svešću i voljom učestvuje u odbrani zemlje. Potrebno je da on, odnosno grupa njemu jednakih, ima *svoj* zadatak, *svoj* rejon dejstva, *svoje* oružje da bi bio motivisan i osetio se odgovornim.

NEPRIMERENOST TOPA I TENKA SVOJOJ NAMENI DANAS

Kritikom glavnih borbenih sredstava istaknuta je njihova neprimerenost svrsi operativne vojske i uslovima u kojima ona danas dejstvuje. Iz dužeg piščevog izlaganja vredno je istaći ove tvrdnje:

— Oružje koje dobija borac često je bez veće koristi jer je previše usavršeno. Teži se da oružje zadovolji 100% zahteva mada je dovoljno ako se ispuni i 80%. Potčinjavanje kriterijima perfekcionizma nepovoljno utiče na racionalnost borbenih sredstava, neopravdano naduvava budžet i dovodi u opasnost samu svrhu odbrambenog sistema koji ih koristi.

— Osnovno sredstvo francuske artiljerije, oruđe C.G.T. 155 mm, dometa preko 20 km, velike je brzine gađanja, ali i velike težine (40 t) i još veće cene koštanja. To znači da se artiljerija nije znala, nasuprot PA-artiljeriji, prilagoditi vremenu i iskoristiti novine u domenu vođenih projektila, a posebno mogućnosti SMART bombe, pa zameniti zastareli način tučenja prostorija metodom preciznog gađanja pojedinih ciljeva.

— Što se tiče tenka, njegov oklop danas postaje sve ranjiviji; pt-raketa nije preterano skupa i lako se stavlja u dejstvo, pa nesumnjivo povećava snagu slabijeg. Takav obrt nameće potrebu da se ponovo razmotri pitanje upotrebe oklopnih jedinica u sastavu operativne vojske.

Pošto je na ovakav način osporio opravdanost postojanja operativne vojske kakvu danas ima Francuska, pisac je predložio sistem kopnenih snaga koji po svom sastavu (najbrojnije su jedinice od petnaestak ljudi, a najjača je jedinica tenkovski puk), broju komandnih stepena (četiri, uključujući Generalštab), načinu dejstva (kratkotrajni udari radi nanošenja gubitaka i iznuravanja) i naoružanju (najbrojnije je pt-sredstvo kod borca i na helikopteru) izlazi iz okvira ustaljenih ideja i šema o bitki.

Pukovnik u penziji
Svetislav JANKOVIĆ